# СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 166. Джерзи Сіти, Н. Дж., второк, 20. липня, 1926. VOL. XXXIV. No. 166. Jersey City, N. J., Tuesday, July 20, 1926. THREE CENTS


## ПЕРЕГОВОРИ ЗА СТРАЙК НА ПІДЗЕМНІЙ ЗЕЛІЗНИЦІ РОЗБИВАЮТЬСЯ

НЮ ЙОРК, 18. липня. — Переговори, які вела частина директорів підземної зелізниці Интерборо зі страйкуючими моторменами й свичменами за закінчене страйку сих робітників, розбилися, коли директори не захотіли признати юнії страйкуючих робітників.

### СЕНАТОР БОРА ЗАЯВЛЯЄТЬСЯ ЗА ПРОГИБІЦІЄЮ.

ОҐАСТА, Джорджія, 18. липня. — Сенатор Бора, котрий тепер обїздже ріжні стейти з політичними промовами, говорив тут на зборах Товариства Протестантських Проповідників і заявився в своїй промові за виконуванням прогибіції. Сенатор казав, що прогибіції досі ще справді не виконувано. На його думку, коли ні одна велика партія не возьметься на серіо виконувати сю частину конституції, то народови прийдеться утворити специяльну партію для сеї цїли.

### ПРОТЕСТАНТСЬКИЙ ПАСТОР УБИВ ПРИЯТЕЛЯ, ЯКИЙ ЙОГО КРИТИКУВАВ.

ФОРТ ВОРТ, Тексас, 18. липня. — Дж. Френк Норис, пастор місцевої Першої Баптиської Церкви та широко відомий фундаменталіст, вбив нині Д. Елиота Чипса, богатого торговця деревом.

Вбийство скоїлося на тлі боротьби межи партіями в сьому місті. Норис від довшого вже часу нападав у своїй церкві на мейора міста Мічема. Через три неділі за рядом Норис говорив з проповідальниці, що мейор надуживає своеї урядової власти для наживи власної й своеї церкви. Мав мейор, як говорив Норис, приміром, заплатити собі міськими грішми величезне відшкодоване за те, що місто взяло частину його грунту на поширенне вулиць. Коли проповіди не помагали, Норис почав писати сі напасти в осібній ґазеті, яку стала видавати його церква. В сій самій ґазеті появилися відтак напасти на мейора, закидуючі йому неморальне поведенне. Коли люди не звертали богато уваги на проповідникову писанину, то він намовив церкву, щоби вона справила йому радіову станцію, і він тоді „роскидав" свої скандальні напасти на мейора при помочи радія.

Та всі ті заходи не богато шкодили мейорови. Місто, приміром, зробило слідство над закидами надуживання урядової влади для власної користи, але слідство виказало безосновність нападів. Тоді Норис, розлючений сим, виступив у церкві з новим нападом на мейора. Власне сей послідний напад обурив Чипса, котрий є приятелем Нориса й приятелем мейора, так, що він зявився в парохіяльній канцелярії Нориса, щоби запротестувати проти сих нападів на мейора з казальниці. З огляду на те, що Чипс уже не живе, тепер один Норис може сказати, що сталося підчас сеї візити. Норис і каже, що Чипс протестував проти випадів так горячо, що наконець став Норисови відгрожуватися. Сі грозьби мали зробити на Нориса таке враженне, що коли Чипс сягнув рукою до задної кишені, Норис був певний, що він хоче витягнути револьвер. Норис кинувся до шуфляди свого бюрка, виняв свій револьвер і стрілив до свого приятеля 5 разів. Тяжко раненого відвезено до шпиталю, але він помер по дорозі.

Пастор пішов зараз на поліцію, але його приятелі, богаті місцеві банкирі, вибейлували його 10,000 долярів і він міг виголосити нині проповідь. На сю проповідь збіглося до церкви велике збіговиско цікавих, які очевидно хотіли гордитися, що вони чули проповідь убийника про науку Христа. Вбийник широко відомий зі своїх фундаменталістичних поглядів та яко завзятий поборник науки про еволюцію (розвій висших родів звірят з низчих).

### БОГАТО СМЕРТИЙ ВІД БУРІ.

СПРІНҐФІЛД, Месечузетс, 18. липня. — Західну частину стейту Месечузетса навістила нині сполудня страшна буря з громами, яка наробила великої шкоди, яку обчисляють на пів міліона долярів, та коштувала життя 4 особи. Буря зняла богато дахів з домів.

### ВИБУХ БОМБИ У ВЯЗНИЦІ.

ШИКАҐО, Илинойс, 18. липня. — В стейтовій вязниці в одній келії вибухла бомба. Вибух виломив стіну вязниці, але не скалічив нікого. Поліція, яка робила слідство над сим вибухом, догадується, що сю бомбу лагодив для себе самого один карлик, який тут вижидає кари смерти за вбийство, але видно не мав вправи в обходженню з вибуховими средствами. Хотів він поповнити самовбийство, щоби не бути караним смертю.

### ПАСАЖИР УРЯТУВАВ ПОЇЗД.

ВАЙЛДВУД, Ню Джерзі, 18. липня. — На поїзді Пенсилвенійської зелізниці, що віз прогульковців зі сього міста, зломилося колесо передної тічки першого воза. Сей віз відразу зіскочив зі шин. Поїздови грозила катастрофа. Один пасажир кинувся до сиґналового шнура, і на його сиґнал машиніст задержав поїзд 1,000 стіп дальше, заким скоїлось якесь нещастя.

## ДЕСЯТЬЛІТНІ РОКОВИНИ СМЕРТИ ІВАНА ФРАНКА ПРИЗНАЧЕНІ НА ПОШИРЕННЯ КУЛЬТУ ФРАНКА СЕРЕД АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ.

**Тому в часі від 28. мая до кінця вересня повинні відбутися в кождій українській місцевости виклади, збори, концерти чи вистави, присвячені памяти Франка.**

**В кождій місцевости повинна бути переведена рівнож збірка на памятник Франка.**

**Хай не бракне між нами нікого, хто не зложив би жертви на памятник для Того, що нам а не собі добував кращу долю, що бажав для скованих волі, для нещасних долі і рівної правди для всіх.**

**Всі жертви на памятник Франка належить слати до:**

**OBYEDNANYE, P. O. Box 411, Philadelphia, Pa.**

### НЮЙОРСЬКА ЮНІЯ ОБІЩУЄ ПОМІЧ ПАСЕЙСЬКИМ СТРАЙКАРАМ.

ГАРФІЛД, Ню Джерзі, 17. липня. — Страйковий комітет текстильних робітників оповіщує, що юнія нюйорських кушнірів постановила на своїх зборах, що кождий член юнії має дати що найменче 1 доляра на допомогу для страйкарів у Пасейку й околиці. Юнія має 12,000 членів.

Богачі, зорґанізовані в так званий горожанський комітет, видали публичну заяву проти заклику страйкарів о допомогу для дітий страйкуючих робітників. Богацький комітет каже, що страйкарські діти не потребують молока, бо вони й так молоком не кормляться. Зрештою, каже комітет, діти страйкарів здоровші, як діти других робітників.

Страйковий комітет каже, що очевидні брехні сьої заяви помагають страйкарам збирати жертви.

### ПРОДАВ БІЛЬШЕ ЯК ПЯТЬСОТ ДІВЧАТ.

Поліційні власти в Ковлю арештували жидка Крайна, який займався торговлею живим товаром. Несовісний гандляр приваблював до себе молоді дівчата а відтак продавав їх по ціні від 200 до 500 долярів міжнародним гандлярам. Поліція зловила його власне тоді, коли він відставляв з Ковля свіжий транспорт невинних жертв. Закидують Крайнови, що він вже продав понад 500 дівчат за границю.

### ШКОДИ ІЗ ГРАДОБИТТЯ В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ.

З чисельних місцевостей Східної Галичини надходять відомости, що град наробив богато шкоди. Богато сіл скалатського повіту навістив град і знищив около тисячу морґів засіву. Подібні вісти наспіли і з инших місцевостей.

### СУДЯТЬ І СУДЯТЬ БЕЗ КІНЦЯ І МІРИ.

Дня 17. травня ц. р. судив польський суд в Рівнім 8 членів комуністичної партії Західної України, і за злочин державної зради засудив шістьох обжалованих на 24 роки вязниці.

В Тернополі засуджено на 4 роки тюрми Богдана Міхенка, що мав бути спільником при убийстві польського провокатора в комуністичнім русі, Королюка. Головний виновник убийства, його брат, втік на Радянську Україну, а польська влада пімстилася на братові.

У Львові судять тепер 12 Українців, ,,членів української військової орґанізації" за головну зраду і ряд ожруних нападів на почти, державні каси і т. д., що мали бути поповнені обвинуваченими в 1924—25 роках в Станиславові, Богородчанах, Калуші, Делятині і на головній почті у Львові.

В Ковні почався 9. червня ц. р. великий політичний процес проти 31 українських селян, оскаржених за приналежність до протидержавних орґанізацій.

У Львові в тюрмах сидить тепер в келіях разом з бандитами, ошуканцями і злодіями велика маса людей, між ними редактори припиненого українського робітничого тижневика „Світло" і жидівського „Ді Боксе", арештованих перед або по 1-е травня, а яких польська прокуратура обвинувачує о державну зраду.

Така сама картина є також у инших, провінціональних тюрмах на Західній Україні.

### ЗГИНУВ З РУК ТОВАРИША.

Михась Січевський, девятьлітний школяр з околиці Едфинстон (Канада), помер в наслідок стрілу свого товариша П. Журбика. Райфер случайно випалив і куля прошила живіт хлопця. Заки лікар вспів прибути на місце катастрофи, хлопець помер.

### ЗПІД ШИБЕНИЦІ НА ВОЛЮ.

В 1912 р. Гарасим Іванчук, селянин села Спасова, сокальського повіту, вступив до австрійської армії і був там аж до 1916 р., коли попав в російський полон. В 1918 р. вертає з полону і вступає до української армії. Бореться тут на галицькій землі, а потім іде на Україну і в 1919 р. попадає в польський полон. Інтернують його в Стшалкові, де перебуває до 1922 р. Випущений вертає до рідного села і там його негайно арештують як підозрілого в убивстві 4 інтернованих Поляків в Сокалі. Після кількамісячної слідчої вязниці випускають його на волю, щоби небаром знову арештувати. В 1925 р. в червні, а потім у вересни стає перед судом присяжних у Львові і цей засуджує його за злочин вбивства на кару смерти. Його оборонець вносить зажалення неважности і з початком цього року відбулася у Варшаві розправа в Найвищому Суді, який зніс цей вирок і казав перевести поновну розправу у Львові. В днях 20. і 21. травня ц. р. перед судом присяжних у Львові відбулася його розправа. По дводневній розправі Гарасима Іванчука присяжні судді своїм вердиктом звільнили. Обжалованого боронив адвокат др. Лев Ганкевич.

### АВРАМЕНКО ЩЕ НЕЗДУЖАЄ.

Український балетмайстер п. В. Авраменко, котрий по однім виступі в Торонто, пару тижнів тому, вивихнув ногу, мусів пійти на тяжку операцію на коліно тому 3 тижні; операція вдалася знаменито і він тепер є на дорозі до виздоровлення. Лікарі впевняють, що п. Авраменко по 5—6 місячному „відпочинку виздоровлення" зможе знова танцювати так, як передтим і зможе далі сіяти те зерно, яке почав сіяти на канадійській земли.

## УКРАЇНЦІ В ПАРИЖІ МАЛИ ВБИТИ СВІДКА ШВАРЦБАРТА

ПАРИЖ, 16. липня. — На одній з вулиць Парижа мало напасти кількох Українців на П. Штейна, Жида з Великої України, який мав потерпіти підчас погромів і свідчити тепер в користь Шварцбарта. Невідомі мали тяжко зранити Штейна револьверовим вистрілом. Штейна відвезли до шпиталю, де він бореться зі смертю.

Штейн не памятає вигляду напавщих на него Українців, але тямить тільки слова, з якими вони до него звернулися, а які були: „Нікчемнику. Ото тебе за Петлюру".

Часописи пишуть, що сторонники Петлюри беруться зорґанізувати цілу систему террору проти свідків Шварцбарта.

### БРІЯНД ПРОВАЛИВСЯ.

ПАРИЖ, 18. липня. — Франція має нову кабінетову крізу. Коли видавалося, що акція Кайя в Лондоні приверне для нього загальну симпатію, а парлямент дасть йому потрібні повновласти для фінансової диктатури, сталося те, чого ніхто не надіявся. Йому відмовили повновластей, а цілому правительству довіря. Супроти цего Бріянд мусів податися з цілим кабінетом міністрів до димісії.

### ЕРРІО ФОРМУЄ НОВИЙ КАБІНЕТ.

ПАРИЖ, 18. липня. — Президент Франції Думерґ покликав Ерріо до створення нового уряду. Ерріо причинився найбільше до упадку Бріянда і Кайя. Сам він одначе знайшовся в дуже скрутнім положенню, бо не годен зеднати довкола себе ні правих ні навіть соціялістів, бо ті послідні домагаються фінансової санації при помочи маєткової данини, а на таку знова плятформу не погоджуються другі.

Бріянд написав по своїй резиґнації, що він іде до Нормандії ловити рибу. В той спосіб пімстився він на Ерріоті, бо дає йому до пізнання, що він не хоче мати з ним нічого спільного. Кажуть, що Бріянд відбув довшу конференцію з Поанкаре і ті два найстарші і найзручнійші дипльомати певно придумали якийсь свій плян супроти якого Ерріо буде безсильним.

Говорять, що можливий ще такий вихід, що премієром стане Сарро, міністром фінансів Бокановський, а Ерріо міністром заграничних справ.

### НІМЦІ ПОБОЮЮТЬСЯ ЗА ФРАНЦУЗІВ.

БЕРЛІН, 18. липня. — Вся німецька преса обороняє Кайя і заявляє, що з його упадком Франція дійде до правдивої фінансової катастрофи, яка відобється уємно на цілій Европі.

### АНҐЛІЙСЬКА ПРЕСА НАРІКАЄ НА АМЕРИКУ.

ЛОНДОН, 18. липня. — „Дейлі Мейл" і другі часописи подаючи вісти про французьку фінансову і кабінетову крізу, складають цілу вину на Америку. Кажуть, що Америка не хотіла послухати доброї ради лорда Балфура і згодитися на взаїмне відписанне довгів і через те впакувала цілу Европу в таку крізу, з якої вона не годна вийти.

### НЕМА БЕЗРОБІТНИХ У ФРАНЦІЇ.

ПАРИЖ, 18. липня. — Мимо фінансової крізи Франція проводить у себе дуже розумну економічну господарку.

Дня 10. липня було всего 369 безробітних, які побирали запомогу, а попри те є 13,000 місць, які пошукують робітників.

Нема тільки заняття для священиків, яких забогато.

### НОВИЙ ЗАГОВІР В ГРЕЦІЇ.

АТЕНИ, Греція, 18. липня. — Відкрито заговір на президента грецької республики Панґальоса. В той заговір вмішані три попередні премієри міністрів: Кафандаріс, Папанастазіон і Мікалякоровлос, яких вислано на остров Наксос.

Новий заговір проти теперішнього правительства і Панґальоса як диктатора і президента походить від ґрупи Венізелістів і ґенерала Плястіраса, який був вже раз прогнаний за ворохобню, але потім помилуваний.

### ҐЕНЕРАЛ ЕНДРУС ФОРСУЄ ПРОГИБІЦІЮ З ЛОНДОНУ.

ЛОНДОН, 18. липня. — Ґенерал Ендрус замешкав зі своєю місією в готелю „Ріц" та шукає способів, як би втягнути Анґлію в боротьбу Америки з бутлеґерами з Анґлії. Хоче добитися дозволу, щоби американські прогибіційні урядники могли переводити трус на повнім мори на анґлійських кораблях, які підозрівають о перепачковуванне алькоголю до Америки.

Ґенерал Ендрус працює мимо страшної спеки і коли довкола него гасять спрагу віскою, вином, або анґлійським портером, він каже собі приносити до покою воду з ледом. Ледви відшукали для него великий збанок, який стояв собі десь в кутку на відпочинку, а який треба було тепер ужити для води з ледом, бо всі другі скляні посуди були дуже малі.

### СЕПАРАТИСТИЧНИЙ РУХ В АЛЬЗАЦІЇ І ЛЬОТАРИНҐІЇ.

ЖЕНЕВА, 18. липня. — Населенне Альзації і Льотаринґії домагається автономії, а що уряд французький не є склонний ту автономію дати, хоче воно апелювати в тій справі до Ліґи Націй.

Французьке правительство подає, що воно не допустить тої справи під обради Ліґи, бо Франція не зобовязувалася до ніякої автономії.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
(Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

| SUBSCRIPTION RATES: | | ПЕРЕДПЛАТА: | |
|---|---|---|---|
| Three cents a copy. | | Поодиноке число три центи. | |
| One year | $ 7.00 | На рік | $ 7.00 |
| Six months | $ 3.75 | На пів року | $ 3.75 |
| Three months | $ 2.00 | На три місяці | $ 2.00 |
| Foreign and Jersey City Rates: | | В Джерзи Ситі і Заграницею: | |
| One year | $10.00 | На рік | $10.00 |
| Six months | $ 5.00 | На пів року | $ 5.00 |
| Three months | $ 2.75 | На три місяці | $ 2.75 |

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

# ВСЕАЗІЙСЬКИЙ КОНҐРЕС

В Наґасакі в Японії розпічнеться дня 1. серпня перший всеазійський конґрес, на якім будуть заступлені слідуючі азійські держави: Хіни, Япан, Корея, Туреччина, Індія, Персія, Сіям і Філіпіни.

Це небувала в історії подія, бо отсе перший раз сходяться азійські народи на спільні наради. Хочуть дійти до спільного порозуміння, щоби спільними силами скинути в першу чергу чуже ярмо, бо це є властива ціль конґресу. Наради ті мають започаткувати спільну боротьбу, яка буде мати на меті цілковиту еманціпацію Азії з під всякого неазійського політичного впливу. По тій причині та конференція звернена проти Европи і Америки, а головно проти тих держав, що спирали свою велико-державну силу на Азії. До тих держав належить в першій мірі і то головно Анґлія, а далі Росія і другі держави. Найбільше заінтересована в тім всеазійськім русі без сумніву Анґлія, бо жерело її сили і добробуту лежить в пануванню над Індіями.

Всеазійський конґрес попередив сильний рух проти христіянської релиґії. По всій Азії поширено в послідних літах велику і сильну аґітацію, звернену проти христіянства. Та аґітація набрала дуже сильних розмірів головно підчас світової війни і по ній. Світову війну визискали в Азії до того, щоби знищити духа христіянської віри, закидуючи їй, що вона на словах голосить любов ближнього, а на ділі це інтолерантна, мілітаристична і імперіялістична наука. Таке поширювали визнавці Буди та ті, що при помочі боротьби проти христіянства хотіли повести заразом боротьбу проти всіх чужинців, а не так чужинців, як проти чужинецького панування.

Рух той, як кажемо, проявлявся вже до війни. Не набрав він ширших розмірів тому, що не було кому взяти провід в руки. Одинока сильна і на модерний спосіб зорґанізована держава була Японія та вона більше була заінтересована Европою як Азією, вона зверталася більше на захід, як на схід. Хіни підносили вже бунти проти Европи, з яких найзамітнійшим був бунт боксерів з 1900 року, але нічого не вдіяли, бо були за слабі і незорґанізовані. Тому горстка Европейців могла накинути свою волю 400 міліоновому народви. Японія одинока уявляла собою могучу силу. І то таку, що розторощила навіть російські міліонові армії. Вона могла була взяти під свою охорону і цілу Азію. Не могла вона вправді її охоронити і освободити за одним махом від чужого визиску, але могла розпочати визволеннє Азії і під скиптром визволення зеднати її під спільним визвольним прапором.

Тя Японія не хотіла цего зробити. Вона інтервеніювала в многих случаях, але на те тільки, щоби разом з неазійськими державами ділитися лекше панованнем над другими азійськими народами. Вона сама думала згодом покорити Китай, прогнати Росію з Сибіру і загарбати всі ті землі під свій вплив.

Та ситуація змінилася. Японія опинилася в дуже скрутному положенню. Опанувати Азію річ не так легка, а тут населеннє зростає і Японцям стає дуже важко і тісно жити на своїй землі. До того ще повоєнна економічна кріза і инші великі нещастя відбилися дуже болючо на Японії. Під впливом тих нещасть почав нарід відвертатися від европейських впливів а повертати до простоти своєї народної ноші і до своєї народної буддійської релиґії. Цей рух зріс до великої міри допера тоді, коли Америка заборонила еміґрацію з Японії. З протестами проти цего закона розпочалася в Японії сильна аґітація не тільки проти Америки, але проти всіх чужинців, проти цілої білої раси. З того то часу датується зворот Японії до Азії.

Японія побачила, що її ні з Европою ні Америкою не по дорозі. Що вона мусить шукати опертя в самій Азії. От і з того почався той всеазійський рух, який щойно тепер став серіозним, коли Японія взяла в ньому провід. Досі він був льокальним і обявлявся в боротьбі проти христіянізму, в боротьбі з христіянськими місіями. Тепер та боротьба поділилася на боротьбу політичну і релиґійну, бо Азія стремить і до релиґійного обеднання. Початком до цего буде буддійський конґрес, який відбудеться на другий рік в столиці Японії в Токіо. Попри те паралельно буде йти політичне обеднанне, яке знова започаткує оттой всеазійський конгрес, до якого тепер роблять приготовання, а який розпічнеться дня 1. серпня.

Що ті два обеднання в Азії можуть мати далекосяглі наслідки, не важко предбачити. Вже тепер можна твердити, що коли таке обеднанне вдержиться, принесе воно згодом цілком певно цілковите визволеннє Азії з під европейських і американських впливів, а не так з під впливів як з під чужого визиску.

В тім русі найбільш заінтересовані Хіни і Індія. Обі ті держави з міліонами населення відчувають найбільш болючо чуже пановання. В обох тих краях протичужинецька пропаганда найбільш поширена і оба ті краї будуть найбільш ревними приклонниками і апостолами всеазійського обеднання, яке проголосить певне клич: „Азія для азійських народів.

**ОБШИРНЕ ЗНАННЄ, ПРИВИЧКА ДО ДУМАННЯ І БЛАГОРОДНІ ЧУВСТВА — ВСЕ ТЕ НЕОБХІДНЕ ДЛЯ ТОГО, ХТО ХОЧЕ БУТИ ОБРАЗОВАНИЙ В ПОВНІМ ЗНАЧІННЮ ТОГО СЛОВА.**

# УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В ГАЛИЧИНІ ДО ІВАНА ФРАНКА

(Продовження).

**II. Від 1848 року до віддання Українців у руки Поляків.**

Коли в 1848 році у Відни вибухла революція, коли австрійські народи зажадали від свого цісаря участи в правлінню краєм, тоді цісарський міністер гр. Стадіон, щоби перетягнути селян на сторону уряду, видав маніфест про повне скасованнє паньщини. Він рішився використати віковічну ворожнечу межи Українцями й Поляками та протиставити Українців проти Поляків.

Під впливом сих подій та розрахунків скликано на день 2. мая 1848 року зїзд представників українського („руского") народа на основі „Головної Рускої Ради". В сали монастиря св. Юра, де колись засідав кружок Маркіяна Шашкевича, так люто переслідуваний „Св. Юром", засіла тепер ся Рада, немовби живучий памятник, що епископські переслідування живої ідеї на нічого не здалися та що жива ідея таки побідила й примусила самих гнобителів їй уклонитися. Зїзд вислухав поему Миколи Устіяновича, посвячену памяти Маркіяна Шашкевича, і почтив його память повстанням з місць.

Про настрій того зїзду найкраще засвідчило однак те засіданнє, на котрому зявився депутат, присланий польським революційним комітетом. Польський післанець говорив про польські приготовання до нового повстаня, про тайні заговори й орґанізації революціонерів, та про їх пляни відбудування польської держави в історичних її границях. На сі слова польського висланника на салі зїзду повстало велике невдоволеннє. Почулись оклики: „Не може бути Польща в давніх границях. Русини вже ніколи до Польщі не хотять належати!" Сі окрики викликали у зібраних великий патріотичний запал, але ціла справа так і скінчилася на сьому запалі. Несвідомі потреб рідного народа провідники не здобулися на поставленнє до уряду своїх домагань.

Ся Головна Руска Рада вислала була своїх представників на перший загально-славянський зїзд у Празі, що відбувся в червни 1848 року, де українські представники за допомогою російського провідника анархіста Бакуніна добилися від Поляків признаня повної рівноправности Русинів з Поляками. Сеї однак заяви не приняли Поляки в краю. Зрештою й самі українські провідники не знали, як піддержувати інтереси свого народа. Провідники „Головної Рускої Ради" дивилися більше за добром австрійського уряду, а її предсідатель Куземський робив австрійському урядови доноси на „протизаконні мятежі (бунти), виникаючі межи народом". Так сей Куземський, як і цілий уряд Головної Ради був тої думки, що духовенство „переважну часть народа становить". Під інтересами народа розумілося інтереси священичого стану. Що було добрим для сього стану, уважалося добрим для всего галицького народа. Коли основано товариство „Матицю" для видавання популярних книжок, то товариство поставило собі за одну головну ціль: „укріпляти народ у вірі". До самогож народа сі просвітителі відносилися з крайним підозрінням. Видавництва святоюрців накидалися на народ з огидними лайками, пятнуючи його за лінивство, за непослух, за піяньство й тим подібні „пороки" й „гріхи", дарма що за одні річи сей народ зовсім не був винуватий, а за другі винуватслі, колиб були чесні зі самими собою, то булиб винували передовсім самих себе. „Головна Руска Рада" деколи просто глумилася над простим народом. Приходили примірòм до неї депутації жалуватися на знущання й безправства дідичів, на забирання лісів і пасовиск, на катування й грабування, а „представителі руского народа" стояли рішучо по стороні дідичів. Коли в 1848 році вибухли перші рільничі страйки в Галичині, коли селяни відмовилися працювати на панських ланах, тоді „Зоря Галицька", що була немовби орґаном „Головної Рускої Ради" виступила проти селян зі статтею, в якій назвала поступованнє селян „тяжким проступком". Ґалицьке духовенство кинулося проти селян з проповідями й з церковними загрозами, щоби лишень здержати селян перед рішучим виступом в обороні власних прав і інтересів. Руські посли заявляли на своїх справоздавчих зборах, що, будучи в австрійськім парляменті, вони старалися за те, щоби всі дідичі дістали відповідне винадгородження за **шкоди,** які дідичі понесли через утрату панщини. Селянам, які засідали в парляменті, духовенство казало голосувати все за урядом. Очевидно, селяни були проти викупу й винадгородження дідичів. Один з них, посол Капущак, в своїй промові вичислив, кілько користий витягнули з хлопів пани і відтак заявив: „І тепер ще маємо їм платити?! Ні! Нагайкою, що вилася довкола наших голов і нашого змученого тіла, най нею вдоволяться пани, най її приймуть як винадгороду!" Проти посла Капущака виступила сейчас „Зоря Галицька" в статті, в якій писалося, що за такою думкою може заявитися хиба той, хто не хоче працювати. Про Капущака пущено в хід найріжнійші підшепти, а селянських послів називано „невірними й темними немовлятами".

Всі ті погляди українських провідників на український народ в половині 19. століття йшли, нічого й казати, від польських панів. Руське духовенство,— світської інтеліґенції ще тоді майже не було, — вважалося свого рода начальством над своїм народом, покликаним на се становище не волею народа, але своїм образованнєм, посадами, урядами, наданими йому з Відня чи з Риму. Як у Поляків шляхта, так у Русинів духовенство мало свої непозбуваємі права сидіти на народі. Хто важивбися проти сих прав сказати хочби одно слово, на того сейчас нацькували австрійську поліцію. Народ мав мовчати й слухати, що йому скажуть ті встановлені проводирі. Права сказати слово про своїх представників він не мав мати. Якби хто важився піднести голос за свободою критики преси або слова, того булиби вкаменували як революціонера. В той час, як всі майже народи Австрії домагалися горожанських прав і свободи, тоді Рутенці били поклони австрійському урядови. Коли австрійський уряд здушив революцію, то вони післали своїх представників до галицького намісника, німецького ґрафа Шварценберґа, щоби ся депутація зложила „чолобитню урядови й подякувала за привернення порядку". І австрійський уряд сейчас по здушенню революції показав свою вдячність Русинам за їх вірність до австрійського уряду й династії в той спосіб, що наперед розпустив „полк добровольців" (щось в роді національної ґвардії), розвязав „Головну Раду", а скоро потім віддав вірно-підданчий український народ Галичини в руки Поляків, що бунтувалися проти цісаря.

Та безчесне поступованнє цісарського правительства супроти Русинів не дуже бентежило тодішних високих духовних достойників. Воно ні трохи не заставляло їх змінити свої погляди на політику. Свідчать про се хочби постанови зїзду австрійських епископів, що зібрався в Відни в липни 1849 року. Брали в ньому участь галицькі епископи Левицький і Яхимович, видні діячі й представники „Головної Ради". Сей епископський зїзд одноголосно, тобто й за згодою двох руських епископів, приняв резолюцію, звернену проти всякої політичної свободи.

Домаганнє народної управи епископи одноголосно назвали атеїстичним, тобто заперечуючим істнуваннє Бога, а всякий національний рух осуджено, знова одноголосно, яко останки поганьства, бо ріжнородність се наслідок гріха" (певно вавилонської вежі!).

Літературна діяльність освітителів народа з того часу обмежувалася до видавання поучень, гимнів, архиерейських посланій, молитвословитих повіншовань у честь „їх превосходительств руских епископів". Галицькі Українці були в той час так заголюкані сими „преосвященствами", що вони не присвоювали собі нічого не то зі світової літератури, але навіть літератури власного народа за кордоном. На Великій Україні в той час уже повстала була гарна українська література, а такі її представники, як Котляревський, Квітка Основянко, Шевченко, могли принести честь хочби й якій літературі. Галичани засунулися в свою шкаралупу, поховали роги в слимаковину, і— чужого не знали і свого цуралися.

Знова настало повне умове завмертя. Серед сеї духовної інтеліґенції явно висказувалися погляди, що „для простого чоловіка досить буде молитовника, катехізму й псалтиря". Одні думали про один народ від Карпат по Камчатку, а другі видавали „Dnewnyk Ruskij", в котрім доказували, що Русинам треба злучитися в оден народ з „маткон Посьскон". В році 1860 у Львові видано збірник в честь „митрополита й барона" Яхимовича, того самого, що на зїзді епископів у Відни осудив національність як останки поганьства, а в сьому збірнику була поміщена стаття о. Лисяка, в якій він доказував, що в народі треба піддержувати образованнє при помочи молодечих братств, бо цілю освіти є притягнути народ „до церкви, до крилоса й „перед казальницю". В сьому збірнику знова пятновано селянські домагання як гріхи проти Бога, дарма, що в цілому збірнику про те тільки й говорилося, що про матеріяльні інтереси духовенства.

Загальний сон сеї інтеліґенції перервали лише зовнішні події. Раз, у році 1859, коли Ґолуховський пробував накинути їм латинські букви. Друге, вже сильнійше пробудженнє наступило по заведенню ґалицького сойму, коли галицьке духовенство, яке вважало себе Богом покликаним представництвом галицького народа, мусіло стати перед тим народом та просити його о голоси.

Стрінувшися в сей спосіб лице в лице з народом, галицька інтеліґенція мусіла хоч-не-хоч стати народницькою. Вона мусіла прислухуватися до того, що відчував, думав, говорив, до чого стремів народ. Коли вона хотіла мати в свого народа поважання, вона мусіла заявитися за його потребами, стати за його стремлінням. Такий рішучий перелом викликала проста законна постанова про заведенне виборів.

Прислухуючися до думок і чувств народа, ся нова інтеліґенція почала цікавитися народним рухом поза Галичиною. Вона в перше запізналася зі Шевченком та другими українськими письменниками на Великій Україні. Під впливом Шевченка в них відродилося завмерле українське національне почування. Вони стали говорити до народа його мовою. Коли вона не давала відповідних слів, то вони не переходили ні до польської ні до московської, але завдавали собі труду розвивати власну, збогачуючи її штучним словом так, щоби нею можна висказати всякі думки, хочби й як високі, всякі чувства, хочби й найглибші. Появилося богато ґазет, які мали ширити серед народу освіту про всякі справи, які лишень його можуть цікавити. В сей спосіб з українського народа в Галичині почала вирисовуватися щораз виразнійше течія, яка стояла з одної сторони за єдність „руского" народа в Галичині з українським народом за кордоном, а з другої сторони за відрубність свого народа від польського і московського. З огляду на те, що московський народ називав себе присвоєним від нас іменем „русскій", то ся течія стала щораз більше вживали на на означеннє себе назви Україна й український, який уживано загально над Дніпром.

Спершу сей рух був дуже слабий. Подавляюча маса інтеліґенції причисляла себе до ворогів сього руху. На чолі противного, а дуже могучого табора, стояв все ще „Святий Юр". Під сильним впливом Єзуїтів „Св. Юр" збоявся українського руху. В повороті до українства „Святий Юр" і Єзуїти побачили поворот до православія, до страшної для них „схизми". Шевченко був для них передовсім еретиком, ніґілістом і атеїстом (прецінь він написав „Гуса"). Вони боялися, що Шевченко заведе уніятів до православя, дарма, що Шевченко говорив прикрі слова однаково католикам і православним. Сі люди далі погорджали простим народом та його „грубою" мовою, як мовою хлопів і свинопасів. Коли їм приходилося сказати щось до народа, то вони стидалися вживати мови народа, але не стидалися покористовуватися дикарською мішаниною, зложеною з відломків найріжнійших мов, змішаних без розуміння, й без цили й без потреби. Сю штучну мішанину вони називали благородним язиком. Нею, нібито мали говорити колись українські пани.

Сі люди далі вели свою політику супроти віденського уряду. До Відня й Львова висилано депутації з вірнопідданими заявами та великими народними домаганнями. В сих петиціях прошено цісарський уряд о такі благодати для народа, як: надання митрополитови гідности тайного цісарського радника; завести нових епископів; піднести епископам пенсію, і таке подібне. Коли австрійський уряд виробив новий плян галицького соймового закона, вони пішли до намісника з подякою, хоча сей закон власне зложив всю репрезентацію в руки польських дідичів. Чого не зробив закон, зробила страшна духовна політика. Застрашений духовенством народ не важивсь опускатися на власні сили. Посли-священики, що говорили народови лишень пусті фрази про національність і релиґійність, а в соймі за селян не побивалися, тратили щораз більше вплив. При кождих слідуючих виборах щораз більше селян давалося підкупляти, і число дідичівських послів постійно зростало. (В році 1873 руських послів у соймі лишилося всего 3).

# СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКА ОСВІТА НА УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЛЯН ЇЇ РОЗВИТКУ.

Сучасна сітка с.-г. освітних установ на Україні має в своєму складі ріжні типи шкіл, що задовольняють вимогам як спеціяльної, так і масової с.-г. освіти. Інститути, технікуми, профшколи наймитської молоді та ріжні курси підготовляють спеціялістів, інтегральні с.-г. школи, зимові селянські школи-курси, агроосередки, несуть с. г. знання у всі шари селянства.

Перспективний плян інспектури с.-г. освіти передбачає, зберігаючи названі типи установ, розгорнути далі освітню сітку, щоб у міру матеріяльних можливостей забезпечити цілком потреби сільського господарства.

4. с.-г. інститути випускають щорічно 420 аґрономів орґанізаторів. Це дає лише 65% потреби й до того-ж не забезпечує інтересів лівобережної посушливої смуги, де нема свого інституту. За пляном передбачається відкрити ще один с.-г. інститут в Катеринославі. 2 ветеринарних інститути випускають лише біля половини потрібних спеціялістів. Намічено відкрити ще один ветеринарний інститут, що має обслуговувати Південь України. Розгортання сітки масових с.-г. шкіл потрібує великого числа викладачів. Для цієї мети намічено відкрити два педаґоґічних факультети для підготовки завідувачів професійними та інтеґральними школами та два педаґоґічних відділи для підготовки завідувачів викладачів для зимових селянських шкіл-курсів.

Брак у спеціялістах вузької кваліфікації відчувається ще гостріше. За перспективним пляном намічено відкрити в ріжних районах 8 технікумів хліборобських, 2 садовогородніх технікуми, з них один в Одесі й другий в районі Полтави та 3 зоотехнікуми.

Число професійних та інтеґральних с.-г. шкіл намічено довести до 1931 року до 634 одиниць. З них запроектовано відкрити наступного року 92 школи, що по районах розподіляється так: на Волинському поліссі — 4, на Правобережному лісостепу — 27, Лівобережному лісостепу — 10, Полтавському рябопіллі — 15, континентальному степу — 14 і приморському степу — 17.

Зимових с.-г. шкіл-курсів 25—26 року було біля 60. Щоб довести їх число в 29 році до 980, слід вже 26—27 року відкрити нових 316 шкіл-курсів.

Шкіл наймитської молоді передбачається відкрити в наступному році ще 28. Їх буде ростащовано в районах найбільшої концентрації наймитів.

# ОФІЦІЯЛЬНІ ДАНІ ПРО СТАН ГОСПОДАРСТВА.

Львівська торговельна і промислова палата подає звіт про стан господарства на її терені (велика частина Західної України) за квітень місяць і малює цей стан так: На загал господарчий стан за квітень в порівнанню до березня погіршився. Безробіття збільшилося. Обіцяна урядом кредитова допомога підприємствам, не зістала зреалізована і в наслідок того при кінці місяця положення промислу і торговлі погіршилося. Доріжня зросла в квітні на 10% і більше. Платні робітникам не підвищено. Вартість золотого у відношенню до доляра упала від 1—30 квітня на 23 відсотки. В окремих галузях промислу і торговлі стан такий:

**Промисл деревний.** Спроби реалізувати продане дерево в Чехах і Німеччинині не увінчалися успіхом.

**Промисл керамічний.** У звязку з будівельною крізою в квітні майже не працював.

Торговля і промисл електротехнічний як в попередніх місяцях, такі тепер у повній стаґнації. Погіршився стан в промислі млинарськім, штучних навозів, гарбарськім, дріжджовім і т. д. Цілковитий застій в промислі кошикарськім.

Торговля леном і коноплями в квітні не виказала жадних товарних трансакцій. На експорті яєць в наслідок спадку цін понесено страти. Всюди стаґнація, тільки дещо зросла продукція в залізно-машиновій промисловости, — і страшно зросла нужда західно-українських працюючих мас.

## НОВА КНИЖКА

Коштом фундації імени Гр. Чупринки, що повстала заходом Нюйорчан, Український Громадський Видавничий Фонд у Празі видав отсе твори Гр. Чупринки.

Це перше посмертне видання. Книга видана прекрасно й старанно. Вона вміщує майже всі поезії Чупринки, що він написав — всього 425 поезій.

Лише тепер, маючи перед очима першу таку збірку його поезій, можна собі уявити, яким був поет. Перечитуючи його вірші, просто вражаєшся їх прекрасною співучістю, їх ріжноманітністю тонів та легкістю, з якою написана кожна ритма. Це дійсно чудовий музичний спів. В ньому відбивається то шелест вітру, то спів соловейка, то рокіт моря, або гнівне завивання бурі. Слово для Чупринки це дивний музичний інструмент, з якого він, з великим майстерством, добуває ріжнотонні звуки дивної симфонії, або пісні жебрацької, аб о колискової, або самої простої народньої. Отже все це знаходиться в дивній співучости віршів Чупринки.

Сам поет про свою музику говорить, що його кобза

> І мрію веселу вбиває.

Співає вона так жалісно й сердешно, що

> Здається не кобза, а мати сама
> Над рідними дітьми ридає,

то знову

> Вона гучно бренить,
> Як радісно, весело грає —
> То в ній буревісник сварливо кричить,
> То в ній соловейко співає.

Дійсно така муза Чупринки.

В своїх поезіях, крім патріотичних мотивів, Чупринка виспівував часто долю бідняка. В поезії „Пісня“ він говорить:

> Греми, моя пісне, могутня, палка,
> На всім українськім роздолі!
> Утіш неборажу того мужика,
> Що стогне на вбогому полі.

А далі поет протиставляє неборакові селянинові пароха, що має у свойому посіданню добре поле, на яке приходить селянин косити йому хліб „за тринадцятий сніп“.

„Де тут нива панотцева? — питається селянин, що прийшов до чужого села на заробітки.

> — От десь, ото як раз,
> Де розрослись дерева;
> Там же копанка і став;
> Водопій роскішний буде.

Питається його той, що показав на пароховy ниву:

> А чий же хліб
> Ви тут будете збірати?

Звичайно не свій, а панотцевий, який, користуючись бідою селянина, що повернув з невдалого переселення до Сибіру, платить йому так мізерно, що з грудей бідолахи вириваються лише такі гіркі слова:

> Жну тринадцятий!" За сніп;
> Е, бодай його не жати!

Не спиняється поет на глибшім розгляді суспільної нерівности, і немовби мовчки переходить понри страшну недолю, понри грубого себелюба священика, який забув іти по заповітам Христа, а став служити мамоні. Закінчує свій вірш поет таким контрастом:

> Сяйво сиплеться з гори;
> Листям грають дерева;
> Осьде близько яворн,
> Ось і нива панотцева.

Взагалі треба сказати, що наскільки Чупринка сильний формою, настільки він слабий поет змістом.

Український критик, історик письменства С. Єфремов, про цю сторону Чупринки говорить так: „Надзвичайно сильний у звуковій стороні, так само надзвичайно млявий він що-до художніх образів; широкий і ріжноманітний там, вузький і блідий, одноманітний і вбогий тут. І брак фарб на своїй палітрі надолужує теж самими звуками. Але тут не сила вже виявляється, а тільки порожнє потрясення повітрям...“

Дійсно таке враження залишається після прочитання віршів Чупринки. Гарно, милозвучно, приваблююче, захоплююче почуття краси, а поза тим, що до змісту, до глибини й сили ідей, то блідо, слабо й поверховно. По всіх питаннях, що захоплюють, він проходить поверхово, одним лише краєчком, прикриваючи їх пеленою красної форми.

Хочеться сказати ще декілька уваг про короткий нарис життєпису поета, який вміщений на початку книжки.

Життєпис, на нашу думку, не повиненби подавати в такому короткому викладі деяких рис характеру та умов життя поета.

Чупринка був людиною надзвичайно складної натури. Все своє життя він провадив на дні київських „Трущоб“. Коли вже торкатися цієї сторони його життя, то тут уже треба дати глибокий аналіз душі: чому поет проводив так богато часу „по ріжних чайних та глухих шиночках на Деміївці, або на Подолі, мав там серед злодіїв і проституток знайомих і приятелів, що любили його й називали „нашим поетом?“ — як каже автор життєпису. Сказати лише це й не проаналізувати тих душевних мотивів, що тягнули Чупринку на те „дно“, де він проживав ніби на утриманню проституток і злодіїв, — се мусить вразити надзвичайно неприємно читача, а що важніше, зробити кривду поетові.

Лише в двох місцях автор життєпису дає коротенькі стрічки, з яких можна догадуватися, що поета загнала на дно його ненависть до абсолютної влади царської, а пізніше до співзвучної їй гетьманської.

„Революція майже цілком перемінила нашого поета. Чупринка оживає, зневіра й сумний настрій зникають і він бадьоро береться до літературного й громадської діяльности“, говориться в життєпису. Одначе, „за гетьманщини поет знову вертає до свого бурлацького життя. Гетьманщини він не любив і не боявся отверто говорити про її неприродність, закликаючи і в піснях своїх до боротьби з нею та з її чужинецькими оборонцями“.

Коли до цього додати, що він поплатився своїм життям за те, що активною участю в повстанню боровся проти „революції“ московської влади большевиків, то тоді лише можна зрозуміти, що пхало поета „на дно“. Пхала його туди ненависть до антинаціональної, до антинародної влади. За царських часів, та почасти й при гетьмані, ще не розвинулась боротьба повстанців проти влади, і тому Чупринка свою ненависть і жагу боротьби топив у горівці. Отсе повинен бувби піднести автор життєпису поета, говорячи до широкого круга читачів про життя Чупринки „на дні“.

> Єсть Бог терпіння і шукання, —
> Так я шукаю і терплю,
> І тим далекий од кохання,
> Що фей підвладних не люблю.

Отсі слова поета також дають до зрозуміння, що „на дно“ його гнало терпіння й шукання там людей. Та він бачив „фей“, які не були підвладними загально принятому розпорядкові життя, а були „на дні“, по своєму більше від всього того, що большевики охрестили словами „буржуазние предразсудки“ (забобони), коли почали нищити всі основи моралі серед суспільства.

Жив поет почуттям, серцем і те серце зрештою привело його до большевицької „стенки“.

У вірші своєму „Поклик Серця“, який Чупринка написав у протест проти гетьманської влади, він говорить:

> Я живу ще для помсти за зраду,
> Помсти тим, що скосили квітки чарів-
> [ні,
> Що розбили сердешную владу...

— себто українську національну.

Те бажання помсти й повело його на повстання проти большевиків, коли вони перемогли українську національну владу, як ся повалила московський гетьманат. Пішов він на повстання тому, що, як він писав ще проти гетьманської влади:

> В грудях серце горить, ніби молотом [б'є:
> Не пускай душегубів безкарно.

Хотів скарати душегубів і загинув. Погиб славною смертю героя, борця за свій народ.

Тому прекрасну книжку „Твори Гр. Чупринки“ вартаби мати кожному, хто вміє читати. В ній він зрозуміє й відчує красу українського слова.

А Чупринка безсумніву великий майстер тої краси!

### ДУХ ЧАСУ.

Характеристичним про дух часу на Буковині є письмо одного Румуна в „Глазул Буковіней“, в якому він нападає на другого Румуна з громади Глибока за це, що той хоча сам румунської національности, стоїть по стороні зрадників румунської справи, бо жадає для Русинів (Українців) в Глибокій руської (української) школи. Чи може бути можлива більша подлість і засліплення?“ — питає той кореспондент.

---

Відколи то ти оставляєш ключ від мешкання свому чоловікови?

— Я хотіла йому зробити приємність. Він так радо хвалиться ним перед приятелями, але той ключ навіть не придатний до дверей нашого мешкання.

---



---

В. Анський.

## РЕЛІГІЯ ТА МОРАЛЬНІСТЬ У СУЧАСНІЙ СЕРБІЇ.

Коли звертаємося до сербської історії, то знаходимо в ній багато спільного з нашим минулим. І тут колись велася жорстока боротьба за православну віру, котру гнобили Турки. Ідея вільної держави власної вязалася з ідеєю віри, появлялися мученики на чисто релігійному ґрунті й були національні борці-герої, котрі хотіли звільнити зпід чужого ярма та гніту і свій народ і свою віру.

Як живі памятники з тих часів лишилися старі гарні монастирі в сербсько-візантійському стилю, з своєрідним малярством та цінними мозаїками. Деякі з них збереглися в гарному вигляді ще до тепер, але більшість перетворилася на половину, або і цілком в сумні руїни. В цих руїнах колишніх твердинь православної віри можна вбачати почасти й символ сучасного становища релігії в Сербії, бо лише ці руїни нагадують про те, що колись сербський народ на чолі зі своїм духовенством ішов на тортури за те, від чого так рішуче тепер відхилився.

Для більшости Сербів, як інтелігенції так і народних мас, релігія тепер уже не є тим, чим була колись. На її місце прийшла партія і гроші. Ці дві річі заповнюють собою життя сучасного Серба, незалежно від його віру та соціяльного становища. Як певну, зовнішню ілюстрацію, подам до цього таке явище: В Білгороді, столиці цілої держави, є лише дві церкви, в тім числі й собор; вони можуть порівнятись із церквами з якогонебудь нашого більше менше заможного села, а решта — це звичайні каплиці без стилю й смаку. Це так виглядає становище віри з зовнішнього боку в столиці, а в губерніяльних містах задовольняються однією маленькою церквою, котра лише в часи головніщих свят більше-менше наповняється мірянами.

„Ми занадто практичні люде й великі реалісти, щоб займатись релігією“, — відповідають звичайно тут з вибачливою посмішкою вам, коли заворите про страшний занепад віри між сербським народом.

„У нас народ не цікавиться вірою“, байдуже відповідає вам пан-отець, який висиджується по каварнях, займається політикою, торговлею і взагалі всім, чим хочете, але найменше справами віри.

Безперечно, це не відноситься взагалі до всього сербського духовенства, бо й тут є люде, які заслуговують на пошану в народі за свою щиру працю.

Стара відома річ, що де йде занепад віри, там іде занепад моральности. А в народі з розхитаною моральністю тяжко вже шукати й патріотизму і взагалі якихнебудь міцних ідейних переконань. Дивуються тут старі Серби, як змінилося в них життя, як зіпсувались люде та яка порожнеча духовна запанувала між молоддю, і глибоко лякаються за майбутність своєї батьківщини. Деякі щиро стараються знайти причини, відкрити хоробу, котра причинилася до такого занепаду, шукають усюди, але майже ніхто не надумується її пошукати в упадку віри. Мало дуже про це сербське духовенство, а найменше — молодь, яка тішиться, що не так давно патріярхальний Білгород зробився тепер цілком европейським, що між їхнім народом хутко, мовляв, шириться „культура“.

Наприкінці не можу зупинитись над одним характеристичним явищем, яке може доказати правдивість моїх слів про великий занепад моральности в сучасним сербським суспільстві. Від дитини, котра щойно почала говорити, до старої жінки, яка одною ногою вже стоїть у труні — скрізь і всюди лунає гидка, безсоромна лайка. І всі до цього цілковито звикли, для всіх вона є звичайною річчю, бо головне для кожного — це всіма засобами дійти до гроша та дістати для своєї партії як найбільше мандатів до парляменту, бо це несе за собою знову певний зиск. Що руйнуються старі історичні та мистецько-культурні памятки, — це байдуже. Байдуже, що народ летить в обійми морального занепаду, бо вони „занадто практичні та великі реалісти“, щоб цікавитись релігією й іншими подібними справами...

---



---

В. Будзиновський.

# ЯК ПАН РАДНИК ОЖЕНИВСЯ.

ОПОВІДАННЄ.

(30)

Всі метнулися до вікна.

— Не на кони, — замітив судія, — бо має роги. О! Тепер вже близше, добре видко. То бик, або корова. На ній... Справді радник. У фраку, в білих рукавичках, в лякерах. Кляк перебакирився. А жене, як на арабськім кони. Комедія!

Муркова заломила руки.

— Чи сказився?! — крикнула. — Та на корові? І як він ту корову розігнав, що гонить наче скажена? То така лінива бестія, що хоч гати її колом, то, як не хоче, кроком не рушиться з місця.

Віра наначеб душилася від сорому. Вимахувала руками, широко відчиненими устами хапала воздух.

— Гину! Під землю западуся. Як той божевільний компромітує мене! Не хочу знати його! На корові іде до шлюбу! Я на віки осмішена. На віки!

Клим став утихомирювати обі молоді своїми американськими аргументами.

— Дуже практично зробив. Квапився, але не мав під рукою коня. На його щастє, він має феноменальне щастє. І тепер мав щастє. В найбільшій потребі нагодилася корова. Коби взяв, тай сів на корову. Коби тільки скорше до своєї любої. Не знаю, що в тім злого, чи смішного. Практично, ну, тай геца!

— То хиба в Америці так їдуть до шлюбу! — Муркова воркнула з обуренням.

Клим приступив до вікна і обсервував їзду.

— Корова вже влетіла на подвірє, — сказав. — Гонить до стайні. Боже мій! Розібє собі голову, бо двері низькі... Славити Господа, схилився. Тільки кляк злетів з голови. Вже вийшов зі стайні. Іде сюди. Нарешті!

— Не хочу знати його! — Віра сказала, хлипаючи.

— Не будь дурна! — Муркова шепнула до неї. — Рішаєся твоя судьба і моя.

Всі, як були в хаті, нараз замовкли і глянули в двері, в котрих показався усміхнений радник, вимахуючи кляком.

— Вибачайте, паньство, що я троха спізнився, але я мусів попришивати ґузики.

— Ромку! — Муркова промовила з докором. — Чи ти вдурів? Та на корові? Ми були би ще хвилю заждали.

— То панство гадають, що я нарошне сів на корову, щоби сюди приїхати?

— Або ні? — Віра спитала, все ще хлипаючи.

— Чи я такий дурний? Се непорозуміннє. Се знов одна з тих нещасливих пригод, які мене переслідують! Було пізно, щоби я забарився, латаючи мою гардеробу. Отже я скоро біг, не дивлячися під ноги. Я не бачив, що на дорозі лежить корова і піткнувся, тай впав на неї. Корова напудилася, схопилася і як скажена стала втікати, зі мною на хребті. Щастє, що я служив при драґонах, отже не злетів.

— А то геца! — Клим припечатав поясненнє радника. — Справа вияснена, ми в комплеті, ходім до церкви. Віра і радник, перша пара!

Коли невеличка весільна дружина вернула з церкви, стіл вже був заставлений. Не гаючися всі засіли до вечери. Обі молоді пари сиділи біля себе. Пан Климецький, пані Климецька, пан Макогонський, пані Макогонська. Радник опинився між двома жінками. Праворуч сиділа його жінка, ліворуч колишня його суджена, тепер... мама. Дуже поетичну промову виголосив судія Постольницький. На його зазив всі випили за здоровлє обох молодих пар і затягли традиційне „многая літа“. Готельник Мошко, котрий також знайшовся тут, вискочив на крісло і ножем диригував. За першою заздоровною чашею пішла друга, третя, четверта. Радник став нетерпеливо вертітися на своїм кріслі. Йому те вино сильно било до голови. І він став потерпати, що того доброго буде забогато. Потому готов скомпромітуватися безсильністю. Нахилився до тещі і шепнув:

— Мамо! Забогато напитків і се вино якесь дуже сильне. Поленюся. На добавок, я привик вже о десятій лягати. Як ляжу пізніще, то на другий день голова болить.

— Не бійся, сину! — теща відповіла. — Троха напитися, не пошкодить. Се скріпить твою силу й енергію, нині тобі так потрібну. Тільки ту скріплену енергію треба використати зараз, бо потому потахне. Маєш рацію, кажучи, що пора йти спати. Не так спати, як до свого нового обовязку. Бачу, що на кріслі вертишся і підскакуєш як той медвідь, що тупцює на розпаленій блясі. Не можеш діждатися кінця сего бенкету. Також Віра нетерпеливиться. Я вам поможу. Насамперед я щезну відси, потому Віра. По нашим відході вихознеся Клим, по хвилі щезнеш ти.

— Не личить. Що гості скажуть?

— Гості не дурні. Знають, що люди не на те женяться, щоби тільки позирати на себе і облизуватися. Наші гості мають що їсти, мають що пити. Для них се головне. Ми їм тут непотрібні.

Климецька нахилилася до Климецького і шепнула йому до уха.

— Віра вже хоче йти спати. Соромиться вийти перша, отже я мушу жертвуватися і дам примір. Встанемо від стола, будь то би наливати гостям вино, вийдемо і не вернемо. Зараз по тім прийди ти до мене.

— Щоби з мене сміялися? — Климецький відповів. — Піду, аж відійдуть гості.

— Климе! Скажи мені, нащо ти женився? Тобі вино милійше як жінка? Я далі можу бути вдовою? Впрочім, я хочу повернятися, щоби прискорити щастє Віри. Доверши діло доведене тобою майже до кінця!

— Для Віри зроблю се.

— Віро! — Климецька крикнула. — Наливай вино, ба Анна має иншу роботу. Я зараз принесу пару свіжих флящок.

Климецька вийшла, щоби не вернути. Віра понаповнювала чарки і вийшла також, будь то би по свіжі фляшки, котрих мама не приносила. Замісць Віри, з фляшками прийшла Анна і стала доливати. Коли гості були заняті вином, непомітно висунувся Климецький, за ним радник. Гості продовжали вино і бачучи, що обі пари щезли, стали розходитися. Вийшли всі, окрім одного судії, котрому Анна принесла ще чорну каву.

— Не знаю, чому стара заборонила мені сказати обом газдам де котра з них спить! — Анна промовила до судії.

— Деж вони сплять? — судія спитав.

— Стара ось тут, в сусідній комнаті, до котрої вхід також від саду. Донька спить там, де раньше все спала разом зі старою.

— Тепер обі чейже не можуть спати в одній комнаті.

— Чому не можуть! Є аж два ліжка. Хоч як є друга хата, то можна й вигідніше. Але чому заборонила сказати? І чому казала мені до тих чарок, з котрих пили вино оба молоді, подолити оковити?

— Справді?

Саме, коли судія допивав каву, увійшов Климецький в шлафроку, з миною зафрасованою. Сів біля судії і вдарившися по коліні, сказав:

— А то геца! Той ваш приятель має феноменальне щастє. Найтяжшу роботу я за него зробив. Коби тільки з того не вийшла аваитура, бо Віра спазматично плаче.

(Конець буде).

## СЛОВО ДО БЕРЕЖАНЦІВ.

Як тяжко нині вести народну працю і поперти добру справу, свідчить факт, що в справі кооперативи Українського Народного Дому в Бережанах ми помістили кілька покликів до Українців бережанського повіта в котрих ми виказували, з якими трудами а заразом завзятістю наші громадяне за океаном борються, щоби цю так ідейну бизнесову і патріотичну установу поставити на висоті її завдання, а наші земляки немов оглухли. Махнули на справу рукою, немов би цей клич до них не відносився!

Ви можете собі там — думають наші громадяне — працювати день і ніч, не спати, не їсти, а все, що зробите доброго для української справи, ми приймемо до відома! Ми з вами, бо і ми Українці, бо за таких навіть в Америці уходимо, та навіть сваримось між собою, що всему лихови та неудачам винні ці а ці!

А, грошей хотяй не маєте, щоби довершити почате діло, то що нас це обходить? Давайте собі раду як можете.

І вони знають душу наших громадян та хиба і невелику надію покладають на їх поміч, а-ле самі, хоч оплачують великий процент, пхають справу поволи а все таки з успіхами і вперед і як доносить послідний **звіт, за минувший рік мали вони 450.000 зол. загального доходу.** Ось скільки то в цей спосіб гроша видерто з польських і жидівських рук.

Чи не стидно нам кивати головою, а не взяти самому участи в цім ділі? Чому не купити за 5, 10, 20 долярів уділів та цим зробити цю установу сильнішою матеріяльно? Цеж прецінь не жертва, але інтерес і то патріотичний! Як могли би вони провадити інтерес, маючи готівку!

А ще час всьо лихо направити!

По інформації можна писати просто до „Кооператива Укр. Нар. Дому в Бережанах" або на адресу Тимчасового Комітету Бережанщини до „Українського Інформаційного Бюра В. Загаєвича", на адресу: Globe Service Co., 436 W. 23rd St., New York, N. Y.

**Михайло Стоколоса.**

## ПОКЛИК

### до Земляків села Сернок середних, пов. Рогатин.

Читаємо в „Свободі" майже щодня краєві відозви, які поміщені зі сіл, в яких засновуються читальні „Просвіти".

Про наше родинне село не було чути. Мене то дуже сумувало. Я не жалував пару долярів на закупно книжок і вислав до нашої читальні „Просвіта". Вас земляки прошу поможіть рівнож і від себе хто кілько може. Така жертва принесе велику користь родинному селу. Хай межи нами не буде ні одного такого, щоби жалував жертви на таку святу ціль.

Жертви проситься слати на руки Комітету або на мою адресу: **M. Lucyshyn, 312 King St., Olean, N. Y.,** а я відошлю разом зі своїми і за кождого напишу хто кілько жертвував. Кождий буде мати рівнож повідомлене з читальні про свою жертву, що принесла велику користь.

А щоби кождий з нас знав як стоїть справа з народним життєм у нашому селі і з читальнею, подаю відпис звідомлення про загальні збори читальні „Просвіта" в Сернках середних.

„Дня 28. мин. міс. вислала була Філія „Просвіти" в Бурштині свого делегата в особі п. Степана Николайка на Загальні Збори чит. „Просвіти" в Сернках середних. Безпосередною причиною скликання цих Зборів було письмо Головного Товариства „Просвіта" у Львові з дня 10/III. ц. р. ч. 1802/26 до підписаної Філії з повідомленнєм, що п. М. Луцишин з Америки жертвує свою грошеву поміч для урухомлення тамошної читальні. В консеквенції цего, віднеслась була Філія до п. Івана Білоуса упр. школи в Сернках середних, який щиро зайнявся цею справою та якому вреші удалося скликати Заг. Збори на день 28. м. м. Слід тут згадати, що через три з ряду послідні роки п. Білоус робив всякі можливі старання, щоби читальняний рух відновити, та кождим разом просив Філію в Бурштині о висилку делегата на Збори. Однак, коли делегат приїхав, ставав всегда небільше як перед 3-ма або 4-ма особами. Причиною всего було скрайно вороже відношення до всего, що українське, тамошнього пароха о. Дмитра Яціва, того самого, на якого уповав п. Луцишин, відносячись до него з Америки письмами в справі читальні і жертвуючи свою поміч.

Згаданий парох по переконанні „твердо-русскій", запеклий ворог взагалі всякої освіти і поступу, страшив людей всякими „кримінальами" та иншими репресіями за „політику" читальні. Народ, боячись його погроз, ніколи, розуміється, не відважився брати участи в якім небудь просвітнім чи то громадянськім життю. Так було й цим разом. Делегат приїхав точно о год. 3. пополудни на місце, в якім то часі заповіджені були Збори. Одначе громадський будинок в якім мали відбутись Збори застав замкнений, бо наказний війт, рівнож „руский" за намовою о. Яціва не хотів дати ключа, щоби відчинити кімнату. А два дні перед тим, т. зн. у пятницю 26/3 ходив до о. Яціва дотеперішний голова читальні селянин Якимів Діонізій (вибраний головою ще 1921 р.) з просьбою, щоби той оголосив людям в церкві на богослуженю в неділю про Збори о год. 3. Парох цим страшно обурився та прогнав згаданого селянина словами: „гоніть, вам не треба читальні", та сам в неділю, в часі, коли їхав делегат з Бурштина, вислав своїх агентів по селі, щоби агітували проти Зборів.

Прийшлось делегатови зі зібраними кількола свідомими людьми (при дуже визначній помочі п. Білоуса) ходити прямо від хати до хати та склику-вати людей на збори. Кількох старших селян пішли пораз третий до війта і на рішуче їх бажання видав цей вже ключа до громадського будинку.

Збори відчинив дотеперішний голова читальні селянин Якимів Діонізій, який віддав зараз голос делеґатови Філії. Цей в чотирогодинним просвітнім рефераті переконав вкінці зібраних про вагу і ціль народної просвіти. Через весь час реферату слідно було на лицях присутних велике заціканлення, а в моменті, коли збори дізнались, що п. Луцишин писав в читальняній справі до о. Яціва і ще до одного селянина, жертвуючи для читальні свою матеріяльну поміч, а ті не були навіть ласкаві йому відписати — пішов по всіх присутних голос обурення. Делеґат подав також присутним до відома зміст листу, якого одержав 3 дні перед тим п. Білоус від п. Луцишина з Америки. На місці вписалось поверх 100 осіб в члени читальні. Збори вибрали новий виділ на 1926. р. який на місци уконституувався: Михайло Крижалка, гол.; Ілько Благий, заст. гол.; Іван Процик, секр.; Ярослав Курман, бібл.; Микола Білоголовський, скарбник; членами виділу: Степан Борис і Степан Процик. Заст. виділу: Василь Фурман, Степан Кліш і Дмитро Кліш; контрольна комісія: Семко Мачинський, Василь Гой і Олекса Бойко.

Загальні Збори припоручили нововибраному Виділови написати негайно п. М. Луцишинові, що читальня „Просвіти в Сернках середних віджила та просити його реалізації обітниці. Делеґат Філії передав виділови Читальні на перший раз 30 книжочок белетристичного змісту, як дар філії „Просвіти" в Бурштині. Збори веліли нововибраному Виділову скликати на день 11. мая ц. р. надзвичайні загальні збори в ціли зміни старого статута на новий. Того дня Філія вишле на місце знова свого делеґата, який все формально переведе.

Бурштин, 2. квітня, 1926 р.

За Виділ філії „Просвіти" в Бурштині:

**Дудрович**, голова, в. р.
**Ст. Николайко**, секрет., в. р.



## ДО ПСИХОЛЬОГІЇ МУЖЧИН І ЖІНОК.

В черговім числі „Журналу для Порівнюючої Психольоґії" І. С. Стюарт описує ряд експериментів переведених в психольоґічній лябораторії університету ім. Джана Гопкінса, які потверджують вже давнійший досвід, що жінки на загал працюють швидше і більше, як чоловіки, значить: в тім самім часі можуть виконати більше роботи, але чоловіки все ще таки вміють „ліпше думати" за жінок.

Спроба була така, що 542 студентам і 542 студенткам в ріжних американських університетах дано завдання: письмо написане шифром (значками, символами) переписати буквами, значить: кожний значок замінити відповідною буквою. Завдання було пояснене і був поданий ключ — пояснення кожного значка, яка буква має бути поставлена на його місце. Кожний студент мав також наперед оцінити, скільки такої роботи він зможе виконати в означенім часі.

Після провірки результату показалося, що щодо зрозуміння завдання і точности у виконанню згаданої роботи, ріжниці між чоловіками і жінками не було. Але в тім самім часі жінки виконали більше дорученої їм завдання, ніж чоловіки. Зате ті на загал богато ліпше оцінили, скільки часу воно їм забере.

Подібні спроби роблено передтим із шкільними дітьми. Теж дівчата попереджували хлопців щодо швидкости й акуратности роботи, а хлопці ліпше вгадували час, вагу, віддалення, дощо.

## НОРВЕЖЦІ ЧИ ІНДІЯНЕ.

В скалах над рікою Колумбія (в північно-західній Америці) найдено недавно написи й рисунки, повиризувані в камені, які між археольогами й дослідниками американської старини наробили деякого шуму. А саме, професор Олуф Опсіон з Спокейн пояснив їх як так зване рунічне (старо-германське) письмо і заявив, що написи ті поробили в одинацятім століттю „вікінги" — мореплавці і завойовники з народу Норвежців або, як їх називали, Норманів; їх близькі родичі — ці самі Варяги, що ходили на Україну і, як розказує старий літопис, заснували стару Київську державу. Находка ця свідчила би, що старі норвежські мореплавці не тільки перші „відкрили" Америку, про яку є згадка в їх літописах і піснях з одинацятого століття, а й заганялися напоперек цілої Америки аж до Тихого океану, де тепер Британська Колумбія і стейт Вашинґтон.

Одначе проф. Герберт В. Кріґер, куратор отнольоґічного відділу Національного Музею у Вашинґтоні, котрий власне повернувся знад Колумбія Рівер, де він три місяці студіював ті написи чи то рисунки, повитісувані в скалах, каже, що нема ніякої підстави думати, буцім то їх поробили „вікінги". Рисунки ті, повидовбувані та повидрапувані в камені, є дуже грубі, незугарні, і „вичитати" з них можна, що хто хоче. Одначе дещо в них є типічно індійське, — можна розпізнавати лук, стріли і той вінок з пір, що Індіяне носили на голові. Можна догадуватися, що тими різьбами представлено мандрівку якогось індіянського племени, що продовж ріки Колумбії шукало за харчами. На скалах можна відріжнити видовбану подобу гірської кози й криворогої гірської вівці. Та Індіяне не мали сталих знаків і символів для вираження своїх думок в письмі, так що точного значіння тих петроґліфів (написів в камені) не можна розгадати.

## МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

СКРЕНТОН, ПА. Бр. св. Михаїла, від. 159, повідомляє, що піврічний мітинґ відбудесь в 12-ій год. вполудне, в неділю, дня 25. липня, в гали церковній, 430 — 7-ма ул. На порядку нарад будуть важні справи, як зміна мітинґу з 4-ої на 2-гу або 3-тю неділю, справа о збірці на Сиротинець і инші. Неявившийся член заплатить кари 50 ц. а урядник 1 дол. — І. Макута, пр.; М. Камінський, секр.

КЛІВЛЕНД, О. Сестр. Неп. Зач. Пр. Д. Марії, від. 112, повідомляє своїх членкинь місцевих і позамісцевих, що піврічний мітинґ відбудеся в неділю, дня 25. липня, в годині по Сл. Божій великій у школі парафіяльній при Вест 7-ій улиці. Довгуючих членкинь взивається, щоби прийшли і вирівнали свої належитости; в противнім разі будуть суспендовані. На мітинґу будемо принимати без вступного до Сестр. і У. Н. Союза, тому користайте з нагоди і приведіть своїх знакомих. — О. Кульчицька, секр.



---

**Микола Чернявський.**

# ГОРЕ ПОБІДЖЕНИМ.

(Оповіданнє). (4)

**(Продовження)**

— Се так звичайно роблять. Стара штука, — вставив слово Помпей.

— А ми сидимо та мовчимо: чужі зовсім між собою. А тут батько й мати що-дня приставоть: „Сватай Оксану та й сватай! Не упускай часу, бо Дашевська була у архирея й прохала дати місце її затеві, і він буцім на се згодився". Отак крутили-крутили, сам батько у старої Дашевської посватав для мене дочку, а та дала слово за Оксану, та через місяць і повінчали нас. Хотів був я просто з-під вінця піїти під повітку та надіть петлю на шию, та, знаєте, проклята логіка та философія: треба, бач, не бути егоїстом, не про своє щастє треба дбати, а про щастє других людей... треба себе приносити в жертву людям. От і приніс, та не одну, а цілих дві зараз!

— Ех, колиб я знав, що так буде, — говорив о. Сергій, хапаючись рукою за голову, — то я-б з-під вінця утік в світ за очі!

Йому тепер знов згадалось все минуле, тільки теперішній настрій його усе те обкрасив у чорний колір, не кинув ані одного просвіту. Тепер минуле здавалось йому якоюсь ніччю, в котрій він блукав безсилий і затурбований, і якісь темні, ворожі сили кидали його з одного боку в другий, топтали і рвали його. Як тільки він скінчив семинарію, то уже й не бачив собі ніякої удачі, мов хтось одібрав у його й право на неї.

— Тільки оженився, — мов самому собі росказував далі о. Сергій, — поїхали з жінкою та з тещею до архиерея прохати Веселих Тернів. Пішла теща сама, думала ублагати владику, а той її, звичайно, прогнав: „Видала дочку заміж за „кончившого курс", то й буде з тебе! Нехай собі зять шукає другої парафії, а на єю вже піп єсть. Не стану я передавати парафії родичам, мов яку спадщину!"...

— Вернулась стара у номер, посилає мене. Пішов я — теж саме, та ще каже: „Що ти за чоловік, який з тебе буде піп, коли ти за бабів ховаєшся, через їх язик та сльози хочеш собі парафію добути"! От як!

— О, владика Мемнон суворий!..

О. Сергій хитнув головою й подивився на Помпея. Той, обпершись ліктем на стіл і схиливши голову на руку, сидів і слухав.

— Вернулись до дому. Дома сльози та досада. Приїхав новий піп, виселив з хати тещу. Прийняли її наші. Тіснота така, що нігде повернутися, а тут зима заходить. Послали мене знов до архиерея: „Проси хоч якоїнебудь парафії, та забирай свою сімю на свій хліб". Чуєте? — „свою сімю"... Після семинарії ще копійки грошей не заробив, а вже у мене „своя сімя"!

— А таки справді, — довелось вам того... крутенько.

— Поїхав, ублагав владику, дав він мені парафію в Воропанівці. Забрав сімю, поїхали туди... Ще на дорозі чуємо: „еге-ге! се та Воропанівка, що все попи мруть!" Оттаке! виграли справу... Теща зараз в сльози, а жінка сидить на бричці та насінне луская. Їй усе одно, куди її не повезуть, сидить, мов деревяна!... Ні до мене, ні до матері. Ніколи я од неї й доброго слова не чув.

— Приїхали в Воропанівку. Село чимале, люде заможні й хата для священника церковна гарна: така весела камяниця, ще й не стара. Якось і не віриться мені, щоб тут попи мерли... Оселились ми, зібрали по трохи хазяйство, не я, а теща та жінка. Я зразу поставив таке правило, щоб брать те, що дадуть, і люде давали так, що можна було жити. Ну, а теща звикла, щоб, як прийде мужик чи сина женить, чи батька ховать, то вже як узяти його за чуба, так щоб і чуб в руках зостався. Чоловік іде од мене, уже умовились про все, а вона у сінях його підстеріга, ночиная знов умовлятись, почнає крутити його й сюди, й туди, поки не викрутить всього, чого їй бажається...

— А ви думаєте як? — перебив річ о. Сергія Помпей, і все тонкне обличчє його наче засвітилось. — З ними так і треба робить! Я їх добре знаю: як був дяком, то натерпівся, трохи з голоду не опух був з сімєю.

О. Сергій глянув на його повне обличчє, й болізна усмішка перебігла по його обличчі.

— Знаете, кожен дивиться на людей своїми очима й бачить те, що бачать його очі, а в людей очі не однакові. Одному здається, що мужики хами й духовенству не дають тому, що не хотять давати, а як я їх розумію, то вони мало дають тому, що у їх і самих мало.

— Ні, я з вами в сім не згоден. От хоч візьмемо й тепер, у манастирі...

— Ну, та Бог з ними, — перебив його о. Сергій, — кожен робить по своєй совісті. Так ми робили: я роблю одне, а теща з жінкою друге, бо та підлягла під материну волю цілком. Сварився, сварився я з ними, нічого з того не вийшло! Попрікають, що я дячківський син, що звик до хамського життя, а вони — не хочуть.

— Пхе, мов дяки так і не люде! — образився Помпей.

— А вони, бач, звикли до кращого життя. Ну, вийшло, що я стою на своєму, а вони на своєму, й забрали вони в свої руки все хазяйство. Понакуповували дорогої мебелі, гардин всяких, посуду ріжного, повдягались в шовки. Чую, вже й фаетон приторговують: будуть їздити, знайомитись з сусідами — попами, панами та полупанками! У їх ключі, у їх гроші, а у мене ні копійки. Хотів був старим послать якусь дешевню, так і того не найшлось: усе забірають в свої лапи.

— Ну, а жінка з вами як?

— А ніяк!... Мов чужа... Разу-раз з матірю, разу-раз з гістьми, а до мене рідко й слово скаже. Та мені й ніколи було на перших роках з нею й діла мати, бо все тягався по парафії, по требах. А там підійшла осінь, роботи ще більше підбавилось, бо треба було ще вчити дітей у двох школах. Після Різдва я застудився, з місяць пролежав, а потім знов за роботу. А там — великий піст, самі знаєте... Великдень... А потім того, тільки поздавали хлопці в школах екзамени, я знов зліг. Покликати доктора, подивився він на мене, вислухав скрізь, та й каже мені один на один: „а знаєте, що я вам скажу, батю, — треба вам все кинути, та їхати кудись в теплі краї, бо я боюсь за ваші груди!..."

— Роспитались, аж виходить, що поперед мене на сій парафії три священники від сухот умерли. Всі молоді люде. І видно стало так, що зараза та гніздиться в самому будинку й в ризах, і в других речах.

О. Сергій зупинився і мов обдивлявся думкою по всіх тих заражених мікробами речах. І перед ним ясно, мов він зараз бачив, виявились одні старі, витерті, чорного плису, з потемнілим срібним брузументом, 16) ризи вороданівської резниці. У їх мабуть більше всього гніздилось мікробів... О. Сергій аж скривився од гидливости, й мороз пішов у його по спині. А він же їх так спокійно, безпечно одягав, як ховав людей!...

— Як поїхав доктор, то я тільки рукою махнув; усе одно пропадать! Знаю, що од сухот немає ратунку. Не сказав своїм нічого, тай досі не кажу. Тепер то вони сами бачать...

Новий приступ кашлю схопив о. Сергія і зігнув усього. Нарешті він одкашлявся в хустку і гидливо сховав її в кишеню.

— Ну, як ото поїхав доктор, як подивився я навкруги, та розміркував своє становище, то така журба взяла мене, такий сум непрогляний обгорнув мою душу, що й сказати не можна: пропало життє нізащо!...

— Було, тікаю з дому, блукаю по-за селом... Дідо з рук валиться, а тут бачу, що й жінка вже веремія крутить з земським учителем. А я що можу зробити, як наладити життє?... А! ніяк! Ну, й почав я пить. Випю, то неначе мені лекше. Про все забудеш. От і тепер випив!...

Він подивився на стіл, але там в графинчику було пусто.

— Можна, отче Помпею, ще трохи добути? — кивнув він головою в куток на шаховку.

— Пізнувато вже, та... трохи можна.

— Ну, й дайте!

Помпей встав і пішов, розминаючи на ході ноги, в куток, а о. Сергій на хвилину спинився, мов дожидаючись, поки Помпей увілле горілки, а потім знов почав ходити по кімнаті.

Коли на столі появилась нова горілка й закуска, то гість і хазяїн знов присіли до столу й пили, й закусували, й розмовляли, доливаючи один одному своє горе. Помпей роскавував про своє життє. Було доб-ре випито.

— Вам то добре, ви хоч жили!... — вислухавши Помпееву сповідь, говорив о. Сергій. — А я що знав? Там каторга була, а тепер в манастирі мучитися... Та й тут не дають вільно дихати й сюди листи шлють!... Думають, що я нічого не знаю, — очі одкривають... Добре я знав і знаю все, та терплю, бо все одно не поможе бабі кадило, коли бабу сказило!

— А за що саме ви до нас отсюди попали? — спитався Помпей, бо він і досі не знав того не знав.

— За пяцтво, отче, за злодійство! — одновів язикуваво зовсім підпилий о. Сергій. — Хотів церкву спалити, хотів село димом під хмари пустити!... Хотів... хотів... ха-ха-ха! — він махнув рукою й, не домовивши, схилився, мов упав, на стіл руками й головою. — Пяний, старі ризи попалив!... — гукнув він тремтячим голосом. — Щоб... щоб і другі отак, як я, не набирались з них сухот!...

І він заридав. Заридав, тіпаючись всім тілом і все, чим далі, більше збіраючись в одну грудочку. Тепер він здавався зовсім малим.

— Не треба... не треба так!... — схопився до його Помпей. — Не треба так!... — утішав він його, мов дитину, і пригортав до свого мякого й теплого боку. — Буде!... На що плакать?...

Але о. Сергій не заспокоювався.

Лямпа підсліпуватим оком дивилась на їх обох і иноді моргала: вона збіралась погаснути.

(Дальше буде).

16) Брузумент — срібні або золоті обшивки.